

Н.П. РЕЗНИК,
к.е.н., доцент, докторант, НДІІ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

Функціональні ознаки та складові організаційно-економічного механізму залучення інвестицій в АПК

У статті висвітлено основні функціональні ознаки та складові організаційно-економічного механізму залучення інвестицій. Обґрунтовано роль інвестиційної політики у формуванні організаційно-економічного механізму. Розроблено пропозиції з вдосконалення системи державної підтримки АПК.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, організаційно-економічний механізм, підтримка АПК.

В статье отражены основные функциональные признаки и составляющие организационно-экономического механизма привлечения инвестиций. Обоснована роль инвестиционной политики в формировании организационно-экономического механизма. Разработаны предложения по совершенствованию системы государственной поддержки АПК.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная политика, организационно-экономический механизм, поддержка АПК.

Basic functional signs and constituents of organizationally economic mechanism of bringing in of investments are reflected in the article. Grounded role of investment policy in forming of organizationally economic mechanism. Suggestions are developed from perfection of the system of state support of agrarian and industrial complex.

Постановка проблеми. Останнім часом роль держави в регулюванні сільськогосподарського виробництва в цілому та інвестиційної діяльності зокрема помітно зростає. Створений Укראгробанк з мережею філіалів у регіонах країни і сто відсотковою участю держави. Створена і функціонує державна лізингова компанія «Укראгролізинг». Проводяться заходи щодо фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств. Діє система бюджетної підтримки АПК. Проте організаційно-економічні механізми, що націлені на підтримку АПК, недостатньо ефективні. Тому необхідне подаліше вивчення цієї проблеми і розробка пропозицій із вдосконалення системи державної підтримки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженням різних аспектів інвестицій присвячені праці класиків зарубіжної економічної науки: Д.М. Кейнса, К.Р. Макконела, С.Л. Брю, Е.Д. Долана, П. Самуельсона, Н.Д. Хайтмана

та ін., які розглядали взаємозв'язок інвестування та накопичення капіталу в процесі суспільного виробництва. Проблемам інвестування в АПК серйозна увага приділяється вченими М.С. Герасимчуком, О.М. Головановим, А.Д. Дібровою, М.І. Кісільом, М.Ю. Коденською, І.І. Лукіновим, А.С. Музиченком, А.А. Пересадою, Г.М. Підлісецьким, П.С. Рогожиним, П.А. Стецюком, В.Я. Шевчуком та іншими.

Мета статті полягає, перш за все, у необхідності розкриття сутності і виявленні функціональних ознак організаційно-економічного механізму, який розглянемо як різновид господарського механізму, що виражає, перш за все, «сукупність організаційних структур і конкретних форм господарювання, методів управління і правових норм, за допомогою яких суспільство використовує економічні закони з урахуванням історичної специфіки».

Виклад основного матеріалу. Господарський механізм – це сукупність економічних суб'єктів, інститутів, форм і методів господарювання, за допомогою яких здійснюється взаємозв'язок і узгодження суспільних, групових і приватних інтересів, забезпечується функціонування і розвиток економіки [1].

На думку В.А. Андросова і А.Л. Шушаріна, під господарським механізмом інвестиційної діяльності розуміється «...система економічних форм, методів і способів організації інвестиційної діяльності, сукупність відносин, що регламентуються державою, і взаємозв'язків учасників інвестиційного процесу, що забезпечують його високу ефективність, безперервність і відносну незалежність від зовнішніх економічних умов» [2, с. 172].

Я.Л. Кронрод під механізмом господарювання відзначав механізм дії економічних законів, що виражають взаємозв'язок і взаємодію економічних потреб, інтересів і стимулів централізованих і децентралізованих форм управління і господарювання [1]. У даному випадку акцент робиться на тому, що господарський механізм виражається, перш за все, у дії об'єктивних економічних законів і підкоряється виключно економічним закономірностям розвитку суспільства. На друге місце Я.Л. Кронрод ставить різні організаційні форми, які можуть приймати методи управління.

Л.І. Абалкін підкреслює, перш за все, організаційно-правову сторону механізму господарювання, визначаючи його

як спосіб організації суспільного виробництва з властивими йому формами і методами, економічними стимулами і правовими нормами. Безумовно, спосіб організації суспільного виробництва впливає на форми функціонування господарського механізму. Однак Л.І. Абалкін не враховує, що один і той же спосіб виробництва може мати різні форми функціонування господарського механізму, не кажучи вже про форми і економічні стимули управління ним [3]. Так, ринковим формам організації суспільного виробництва властиві різні форми економічного стимулювання розвитку підприємницької ініціативи. Бурхливий сплеск приватної підприємницької ініціативи, що припав на початковий період реформ 1990-х років, характеризується вкрай низьким рівнем державної дії на процеси формування і накопичення капіталу. Проте вже до 2000 року в економічному житті все частіше відчувається присутність держави у сфері регулювання економічних відносин між суб'єктами підприємницької діяльності шляхом регламентації функціонування всієї господарської системи відповідно до вимог цивілізованого ринкового господарства.

На думку В.А. Коцарь, складовими організаційно-економічного механізму є об'єкт, мета і завдання, законодавча і нормативно-правова база, принципи управління системою, організаційна структура управління, функції і методи управління, механізм управління, прогнозування і фінансування системи [4].

Механізм внутрішніх інвестиційних ресурсів припускає дотримання таких умов: баланс інтересів, єдність комерційних умов, взаємність гарантій, узгодженість сумісних дій, відсутність дискримінації одного з партнерів, сумісне несення ризиків, стійкість взаємин, певна тривалість. Безумовно, не викликає сумнівів та обставина, що дані умови забезпечують функціонування організаційно-економічного механізму інвестування. Всі ці умови є не внутрішніми, а зовнішніми по відношенню до його впливу і виражають ті ознаки, які можуть сприяти розвитку або пристосуванню організаційно-економічного механізму інвестування до зовнішнього середовища. На організаційно-економічний механізм впливає багато чинників як макроекономічного, так і мікроекономічного рівня; як галузевого, так і міжгалузевого характеру; як регіональні, так і внутрішньорегіональні особливості ведення суспільного виробництва. Крім того, на особливості його розвитку впливають проміжні чинники.

Наприклад, між макро- і мікроекономічними рівнями розрізняють проміжний, такий, що отримав назву мезорівень, або міжзональні особливості ведення аграрного виробництва, характеристики, властиві цілим підкомплексам народногосподарського комплексу, включаючи агропромисловий. Крім того, багатоукладність аграрного виробництва, що склалася за роки реформ, також визначає особливості, характерні для організаційно-економічного механізму інвестування. Це приводить до висновку, що в основі його сутнісних характеристик лежать, перш за все, базисні відносини, а саме – виробничі відносини, які на кожному етапі розвитку суспільства мають особливі риси.

Навіть у рамках одного суспільного устрою організаційно-економічний механізм інвестування може приймати абсолютно різні форми – від простих до складноструктурованих моделей. До простих можна віднести стимулювання інвестиційних процесів, наприклад через розвиток регіональних бюджетів розвитку, джерелами прибуткової частини яких передбачалося вважати частину податкових надходжень, перерозподілених на фінансування інвестицій [5, с. 124]. Тут виявляється помилковий погляд на підтримку проектів з позабюджетних джерел уряду. В сучасних умовах захищеність бюджетоутворюючих статей виключає можливість перерозподілу отримуваних коштів на користь тих або інших суб'єктів економічного життя, які, як правило, бувають наближені до адміністративного ресурсу зв'язками, що не носять суто економічного характеру.

По суті, формування бюджетів розвитку означало вилучення з бюджету значної частини коштів в умовах їх катастрофічного дефіциту, особливо на обласному і місцевому рівнях. Дотаційний характер бюджету переважної більшості регіонів України, як правило, ускладнював застосування такого механізму державного управління інвестиційним процесом. Безумовно, державна політика стимулювання інвестування має спиратися на відповідні цінові пропорції, які встановлюються застосуванням системи стимулювання попиту, вдосконаленням податкових механізмів. Проте основним важелем дії держави на цінові пропорції в нинішніх реаліях є управління цінами природних монополій.

Важливою складовою всього організаційно-економічного механізму залучення інвестицій як на рівні національної, так і регіональної економіки є інвестиційна політика. Склалося враження, що реалізація регіональної інвестиційної політики здійснюється за допомогою надання урядових гарантій для інвесторів і захисту інвестицій; подання державної підтримки високоефективних проектів з позабюджетних джерел; створення інформаційної бази даних ринку інвестицій і інвестиційних товарів; ефективного пошуку партнерів, який визначається критеріями оцінки і відбору інвестиційних проектів, переговорів і інвестиційних контрактів; системи страхування ризиків [6].

Не можна погодитися з тим, що така складна економічна категорія, як організаційно-економічний механізм, включає такі складові, як форма пошуку партнерів, або форма переговорів і контрактів. Якщо останній елемент регламентується положеннями Цивільного кодексу та іншими законодавчими актами, а також добровільним волевиявленням економічних суб'єктів, то ведення переговорів формується виходячи з практичного досвіду ділового спілкування відповідно до практики ділової етики, що склалася. Ці аспекти є виключно прерогативою економічних відносин двох суб'єктів інвестиційного процесу незалежно від організаційно-економічного механізму, що діє.

Можна погодитися з думкою про те, що однією з функцій організаційно-економічного механізму залучення інвести-

цій є заходи на задоволення потреби в інвестиціях. До заходів, як правило, відносять: стимулювання інвестиційної діяльності, створення організаційних структур для сприяння інвестиціям і інноваціям, акумуляцію засобів населення.

Характер і форма організаційно-економічного механізму залучення інвестицій визначається ступенем монополізму регіонів і в галузях, пов'язаних з отриманням земельної ренти у сільському господарстві. Природно-кліматичні умови, місцезнаходження та інші чинники виробництва вирішальним чином впливають на зональне розміщення сільськогосподарського виробництва. Переважання у структурі виробництва певних видів сільськогосподарської продукції обумовлює відповідний механізм взаємодії суб'єктів агропромислового виробництва.

Перспективи економічного зростання нерозривно пов'язані із інтенсифікацією банківського, промислового і торговельного капіталу, що припускає сприяння підприємствам з боку держави в успішному формуванні організаційно-економічного механізму залучення інвестицій. Одним з перспективних напрямів, що дозволяють сконцентрувати капітал і забезпечити його ефективне управління, є створення фінансово-промислових груп (ФПГ). Проте, як показує досвід, насправді такі об'єднання виступали в країні інструментом викачування фінансових ресурсів підприємств, регіонів. Тому при розгляді питань включення ФПГ в єдиний організаційно-економічний механізм інвестування необхідно передбачити дію відповідних важелів, що перешкоджають такому сценарію розвитку подій.

В економічній літературі окремі автори надають державному регулюванню самостійну, відособлену роль. Так, більшість науковців вважають, що механізм державного регулювання інвестиційних процесів включає бюджетну, податкову, фінансово-кредитну, митницю, цінову політику (остання втілюється головним чином у регулюванні природних монополій і при державних закупівлях сільськогосподарської продукції), а також грошову зовнішньоекономічну політику.

Серед напрямів регулювання інвестиційних процесів часто обговорюються пропозиції з розвитку гнучких організаційних форм, що дозволяють поєднувати децентралізовану форму управління, необхідну для ефективного освоєння інвестиції і централізацію, а також застосування ключових технологій і постійний перегляд організаційної і функціональної відповідності учасників стратегічних альянсів. Можливо, дана пропозиція не припускає такого економічного важеля, як конкуренція на ринку капіталу, яка об'єктивно примушує до постійного моніторингу внутрішнього середовища з метою виявлення відхилень, що виникають у тій або іншій ланці системи виробничих і фінансових відносин.

Нам здається, що, навпаки, необхідна якнайбільша децентралізація з метою посиленої дії чинника конкуренції. При цьому деякі складові організаційно-економічного механізму інвестування, що виражають єдині умови функціонування і дії, мають залишатися непорушними для всіх учасників цього процесу. Це положення не розповсюджується на підпри-

ємства, що знаходяться у стані фінансової нестійкості. Для даних підприємств організаційно-економічний механізм інвестування зумовлюється перш за все необхідністю централізації функцій управління з подальшим їх розподілом у міру оздоровлення підприємства до оптимального рівня.

Важливою ланкою організаційно-економічного механізму залучення інвестицій є стимулювання їх і регулювання середовища. Держава може використовувати комплекс економічних важелів та інструментів впливу на процес інвестування, від ліцензування до стимулювання постачань різних інвестиційних товарів.

Висновки

Таким чином, під організаційно-економічним механізмом залучення інвестицій розуміється система економічних форм і методів організації інвестування, прогнозування, регулювання руху капіталу, а також система управління цими процесами. Іншими словами, це сукупність економічних інструментів і методів регулювання, що забезпечують максимальну ефективність використання капіталу.

До складу організаційно-економічного механізму залучення інвестицій, на наш погляд, слід включити:

- форми, методи та інструменти впливу на інвестиційний процес як єдину відтворювальну систему, в тому числі суб'єкти та об'єкти інвестування;
- способи і прийоми управління економічними відносинами, що виникають у процесі інвестування;
- форми інвестування, особливості взаємин усередині єдиної відтворювальної системи інвестування.

Механізм інвестування включає також інфраструктуру, що забезпечує використання широкого набору економічних і адміністративних важелів дії. Вона складається з таких елементів, як форми організації і координації інвестиційного процесу в різних організаційно-правових формах господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Экономическая энциклопедия. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://hire7.net/2007/12/26/popularnaja_jekonomicheskaja_jenciklopedija_jelektronnaja_jenciklopedija.
2. Андросов В.А., Шушарін А.Л. Регулювання інвестиційної діяльності в регіоні [навч. посіб.] / В.А. Андросов, А.Л. Шушарін – ТДУ, 2000. – 172 с.
3. Абалкин Л.И. Проблемы малого и среднего бизнеса в процессе реформирования российской экономики / Л.И. Абалкин // Научные труды Международного союза экономистов. – М.: СПб, 1997. – Т. 4. – С. 35–41.
4. Коцарь В.А. Організаційно-економічний механізм підготовки робочих кадрів: [автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.01] / В.А. Коцарь – Інститут економіко-правових досліджень НАН України. – Харків, 2002. – 22 с.
5. Ковальов В.В., Іванов В.В., Лялін В.А. Інвестиції: [підручник] / В.В. Ковальов, В.В. Іванов, В.А. Лялін. – ООО «ТК Велбі», 2003. – 440 с.

О.В. ПИСКУНОВА,
к.т.н., доцент, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана,
Т.О. БІЛИК,
к.е.н., доцент, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Оцінювання ефективності податкової реформи для малих підприємств, які працюють на загальній системі оподаткування

Стаття присвячена дослідженню податкового аспекту державного регулювання діяльності малих підприємств, що працюють за загальною системою оподаткування, обліку та звітності. На основі моделі оцінювання загальних обсягів податків і зборів, що мають сплачувати малі підприємства, виконано аналіз зміни їх податкового навантаження внаслідок прийняття Податкового кодексу.

Ключові слова: малі підприємства, Податковий кодекс, податок на прибуток, доходи, витрати, податкове навантаження, модель.

Статья посвящена исследованию налогового аспекта государственного регулирования деятельности малых предприятий, работающих по общей системе налогообложения, учета и отчетности. На основе модели оценивания общих объемов налогов и сборов, которые должны платить малые предприятия, выполнен анализ изменения их налоговой нагрузки вследствие принятия Налогового кодекса Украины.

Ключевые слова: малые предприятия, Налоговый кодекс, налог на прибыль, доходы, расходы, налоговая нагрузка, модель.

The article describes the research of the tax aspect of the government regulation of activity of a small-scale enterprise, which pay taxes on the general system of taxation, accounting and reporting. The changes of tax burden of small enterprises after adoption of the Tax code are researched on basis of the model of small enterprise tax loading estimation.

Keywords: small enterprises, Tax code, profit tax, tax burden, model.

Постановка проблеми. Ефективна підприємницька діяльність суб'єктів малого бізнесу є важливою складовою соціально-економічного розвитку як розвинутих країн світу, так і тих, що розвиваються. Мале підприємництво мобілізує фінансові і виробничі ресурси населення, сприяє розвитку здорової конкуренції (в тому числі воно є вагомим важелем антимонопольної політики держави), забезпечує соціальну стабільність економіки та вирішує багато інших проблем

стабільного економічного розвитку. Саме тому розвиток малого бізнесу є стратегічним завданням реформаційної економічної політики України. Проте зміни умов господарювання вітчизняних малих підприємств, зумовлені податковою реформою в Україні, трактується економістами неоднозначно. Їх поглиблений аналіз, у тому числі за допомогою методів економіко-математичного моделювання, уявляється важливим для удосконалення податкового механізму держави. Зокрема, є цікавим такий аналіз для малих підприємств, які сплачують податки за загальною (звичайною, традиційною) системою оподаткування.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Аналізу розвитку сектору малого бізнесу присвячені ґрунтовні дослідження таких вітчизняних науковців, як З.С. Варналій, М.Я. Дем'яненко, Я.А. Жаліло, І.М. Комарницький, М.Й. Малік, В.А. Сизоненко, А.М. Соколовська, Т.І. Єфіменко, та інших. Проте з огляду на суттєві зміни, що відбулися в податковому законодавстві України, виникає необхідність у подальшому дослідженні проблем розвитку малого підприємництва в сучасних умовах податкової реформи, зокрема у дослідженні податкового аспекту державного регулювання діяльності малих підприємств.

Метою статті є дослідження змін оподаткування малих підприємств, що працюють за загальною системою оподаткування, обліку та звітності, після прийняття Податкового кодексу та оцінювання ефективності податкової реформи для таких підприємств на основі економіко-математичної моделі.

Виклад основного матеріалу. Введення нового податкового законодавства, зокрема прийняття Податкового кодексу України, привело до суттєвих змін у господарській діяльності суб'єктів малого бізнесу. Податкова реформа торкнулася всіх податків, але найбільш суттєво – податку на прибуток підприємства. Зміни, що відбулися, стосуються не лише ставки вказаного податку, а й правил його розрахунку: визначення обсягів доходів, витрат, прибутку, а також порядку адміністрування податку, що свідчить про ґрунтовний підхід до реформування податкової системи України.